

Ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΜΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Η α ξεκινήσω με μια ιστορία που αφορά τον αείμνηστο πατέρα μου. Ήταν έμπορος και ασχολήθηκε με διάφορα είδη εμπορίου κατά την διάρκεια της ζωής του. Στο τέλος της επαγγελματικής του ζωής ασχολήθηκε και με τα ξενοδοχεία. Διαχειρίζονταν ένα ξενοδοχείο στο Λουτράκι μέχρι το 1979 που έγινε ο σεισμός και το κτίριο κατέρρευσε.

Λόγω της ασχολίας του έρχονταν σε επαφή με πολύ κόσμο και είχε πολλές γνωριμίες. Θυμάμαι την συμπεριφορά του όταν συναντούσε κάποιον για πρώτη φορά. Το πρώτο σχεδόν πράγμα που έκανε ήταν να τον υποβάλει σε μια άτυπη ανάκριση για να μάθει για αυτόν μερικά χρήσιμα πράγματα. Του υπόβαλε λοιπόν τρεις ερωτήσεις:

- Από πού είσαι;
- Ποιανού είσαι;
- Τι δουλειά κάνεις;

Με τις τρεις αυτές ερωτήσεις είχε συγκεντρώσει όλες τις πληροφορίες σχετικά με το άτομο του συνομιλητή του, δηλαδή την καταγωγή του, την οικογενειακή κατάστασή του και την επαγγελματική του δραστηριότητα. Όλα όσα του ήταν απαραίτητα για να τον κατατάξει στο αντίστοιχο κοινωνικό επίπεδο. Όλοι οι άνθρωποι τότε είχαν μια καταγωγή, μια κοινωνική θέση και ένα επάγγελμα που τους έδινε τα αναγκαία χρήματα για την ζωή που έκαναν ανάλογα με την καταγωγή και την κοινωνική τους θέση.

Ας φύγουμε τώρα από τις αρχές τις δεκαετίας του χίλια εννιακόσια ενενήντα που πέθανε ο πατέρας μου και ας έρθουμε στο σήμερα. Βρισκόμαστε στην Νέα Υόρκη. Εκεί η Σούζαν που οι γονείς της γεννήθηκαν στην Αυστραλία αλλά είναι αμερικανίδα, αποφασίζει να παντρευτεί τον Χόρχε που είναι από το Περού. Η Σούζαν είναι δικηγόρος και ο Χόρχε έχει σπουδάσει πολιτικές επιστήμες και εργάζεται σε μια εταιρία οικονομικών συμβούλων.

Η αναζήτηση καλλίτερων συνθηκών ζωής τους αναγκάζει να φύγουν από την Νέα Υόρκη και να πάνε στο Άμστερνταμ. Εκεί ο Χόρχε βρίσκει δουλειά σε μια εταιρία ηλεκτρονικών υπολογιστών και η Σούζαν σε ένα ναυτιλιακό

γραφείο. Αποφασίζουν να κάνουν ένα παιδί αλλά δυστυχώς δεν τα καταφέρνουν παρά τις προσπάθειές τους. Τότε συναντούν την Μαρία, σε ένα ταξίδι τους στην Ελλάδα, η οποία δέχεται να γίνει πάρενθη μητέρα. Δέχεται σπέρμα από κάποιον άγνωστο δότη και μετά από εννέα μήνες γεννιέται ο Αντρέα στην Πάτρα. Η Μαρία κρατά την συμφωνία και δίνει στην Σούζαν και στον Χόρχε τον Αντρέα μετά από μερικούς μήνες για να μεγαλώσει μαζί τους.

Αν ο πατέρας μου συναντούσε τον Αντρέα και του έκανε τις γνωστές τρεις ερωτήσεις τι θα απαντούσε ο Αντρέα; Ποια είναι η καταγωγή του; Αυτή της μητέρας του, της πάρενθης μητέρας του ή του πατέρα του; Ποιανού είναι, του Χόρχε και της Σούζαν ή της Μαρίας και του άγνωστου δότη; Και στην ερώτηση τι δουλειά κάνουν οι γονείς του τι θα απαντούσε, νομικά ή ναυτιλιακά για την Σούζαν και οικονομικά ή υπολογιστές για τον Χόρχε;

Ο Αντρέα είναι ένας άνθρωπος της παγκοσμιοποίησης. Δεν έχει καταγωγή από ένα έθνος – κράτος, ίσως να μην είναι οπαδός κάποιος θρησκείας. Δεν έχει έναν πολιτισμό λόγω της καταγωγής του. Είναι ένας άνθρωπος που η όποια κουλτούρα του είναι αυτή που έχει ‘επιλεγεί’ από τον ίδιο και από τις χώρες που αυτός θα μείνει κατά την διάρκεια της ζωής του.

Η εποχή της παγκοσμιοποίησης, που όλοι ζούμε, χαρακτηρίζεται από έλλειψη καθολικών αξιών. Την θέση τους έχουν καταλάβει κάποια παράγωγα του σύγχρονου πολιτισμού τα οποία έχουν αναχθεί σε αξίες χωρίς όμως πραγματικά να είναι. Τέτοια είναι η απόκτηση χρημάτων, η επιδίωξη κέρδους με τα όποια μέσα, το life style, η κατανάλωση αγαθών κ. ά. Αυτά που ο Θεοφάνης Τάσης (1979 -) έχει ονομάσει «τεχνικές του βίου σε μια εικονιστική κοινωνία».¹

Αυτή η πραγματικότητα κάνει περισσότερο από επίκαιρη την άποψη που εξέφρασε ο Albert Schweitzer (1875 – 1965) το 1945 όταν έλεγε ότι «Όσες φορές οι πολιτισμοί άφησαν κατά μέρος τις ηθικές δυνάμεις οδηγήθηκαν ραγδαία στην

παρακμή». Πράγματι οι αξίες που ο Διαφωτισμός και η Αστική Τάξη μας κληροδότησαν αμφισβητούνται έντονα από την κοινωνία σήμερα και αυτή αναζητά νέες σύγχρονες για να τις αντικαταστήσει.

Αξία της νεωτερικής κοινωνίας είναι η ύπαρξη έθνους – κράτους. Σήμερα στην κοινωνία της παγκοσμιοποίησης η δύναμη του έθνους – κράτους έχει εξασθενήσει. Η εμφάνιση υπερκρατικών θεσμών όπως αυτή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Παγκόσμιας Τράπεζας ή

¹ Θ. Τάσης (2017) *Η επιμέλεια Εαυτού στην εικονιστική κοινωνία*, Αρμός, Αθήνα, σ. 67

του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου αντικαθιστούν σταδιακά, αλλά με γοργούς ρυθμούς, την εξουσία του κράτους στην κοινωνία, θεσπίζοντας νόμους καθολικής εφαρμογής σε πολίτες διαφορετικών χωρών.

Δεν είναι όμως μόνο το έθνος – κράτος που χάνει στην επιρροή του στην κοινωνία και τους πολίτες. Το κύτταρο της νεωτερικής κοινωνίας, η αστική οικογένεια, περνά μεγάλη κρίση και νέες μορφές οικογένειας εμφανίζονται. Την θέση της κλασικής οικογένειας, με πατέρα, μητέρα και παιδιά, αντικαθιστά σταδιακά σε πολλές περιπτώσεις η μονογονεϊκή οικογένεια ή η οικογένεια των ομόφυλων ζευγαριών.

Σημαντική θέση στην αστική κοινωνία της νεωτερικότητας έχει η θρησκεία. Αυτή ρυθμίζει και σε πολλές φορές ορίζει την ηθική και την συμπεριφορά των μελών της κοινωνίας, τόσο στην καθημερινότητά τους όσο και στο όραμα που η ίδια η κοινωνία θέτει. Σήμερα στις αρχές του 21^{ου} αιώνα η θρησκεία έχει περιθωριοποιηθεί στην συνείδηση των ανθρώπων. Μπορεί να κρατά σημαντικό ρόλο στις υπό ανάπτυξη χώρες, στις χώρες όμως της Δύσης η παρέμβασή της είναι μηδαμινή και η εκκοσμίκευση του κράτους είναι πλέον γεγονός. Οι μεγάλες ανακαλύψεις της Επιστήμης που πραγματοποιήθηκαν στο τέλος του προηγούμενου αιώνα, κυρίως στην Βιολογία και την Αστρονομία, έθεσαν σε αμφισβήτηση την 'αλήθεια' της, δημιουργώντας νέους ηθικούς κανόνες.

Εκτός όμως από την θρησκεία και οι ιδεολογίες που εμφανίστηκαν κατά την διάρκεια της νεωτερικότητας και κυρίως οι δύο κυρίαρχες, ο σοσιαλισμός και ο νεοφιλελευθερισμός, διέρχονται κρίσεις και αμφισβητούνται από τους πολίτες, επειδή δημιούργησαν και δημιουργούν με την εφαρμογή τους ανθρωπιστικές κρίσεις. Νέες ιδεολογίες εμφανίζονται οι οποίες χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Η μια από αυτές αναζητά λύσεις μέσα στις υπάρχουσες κοινωνικές δομές. Η δεύτερη προτείνει την δημιουργία ενός νέου κοινωνικού Παραδείγματος² προτείνοντας ριζοσπαστικότερη και συλλογικότερη αντιμετώπιση της κατάστασης³.

² Ο όρος προέρχεται από τον Tomas Kuhn (1922–1996). Ένα επιστημονικό Παράδειγμα είναι ένα σύνολο από θεωρίες, έννοιες, νόμους, εφαρμογές, πρότυπες λύσεις προβλημάτων, πειραματικές διατάξεις, μεθοδολογικούς κανόνες, αξίες και μεταφυσικές απόψεις. Με λίγα λόγια ο συνολικός τρόπος που η επιστημονική κοινότητα και η κοινωνία θεάται το σύμπαν και την Δημιουργία..

Τέλος αλλά όχι μικρότερης σημασίας είναι η εμφάνιση του πλήρους ατομικισμού στις σύγχρονες κοινωνίες. Οι συλλογικότητες αντιμετωπίζονται με καχυποψία και δεν είναι λίγες οι φορές που κατηγορούνται ότι κινούνται προς ίδιο και όχι προς συλλογικό όφελος. Η ατομική αντιμετώπιση της καθημερινότητας οδηγεί σε συγκρουσιακές καταστάσεις και μια προσπάθεια ατομικής επιβίωσης του κάθε πολίτη, ακόμη και σε βάρος του συνανθρώπου, χωρίς να εξετάζεται το δίκαιο ή η ηθική πλευρά κάθε πράξης.

Η προβολή της ατομικότητας σε συνδυασμό με την εμφάνιση του σύγχρονου life style και την με σκοπό την επίδειξη - κατανάλωση⁴ οδηγούν σε μεγάλες κοινωνικές και περιβαλλοντικές κρίσεις, που από πολλούς θεωρούνται πλέον μη ανατρέψιμες. Η εμφάνιση μάλιστα νέων επιστημών, όπως π.χ. της Ψυχολογίας και της Κοσμετικής, συμβάλλουν στην ακόμη μεγαλύτερη κυριαρχία του ατομικισμού στην κοινωνία.

Η αύξηση της κατανάλωσης την περίοδο αυτή έκαναν τον Zygmunt Bauman (1925-2017) να την θεωρήσει ως χαρακτηριστικό της μετανεωτερικής κοινωνίας ονομάζοντάς την «κοινωνία της κατανάλωσης», σε αντιδιαστολή με

την προηγούμενη την «κοινωνία της παραγωγής». Στην πρώτη οι άνθρωποι καταναλώνουν προϊόντα, ενώ στην δεύτερη τα παράγουν.⁵

Αυτές είναι μερικές μόνο από τις σημαντικές αλλαγές στις αξίες του σύγχρονου μετά-νεωτερικού πολιτισμού. Η έλλειψη πραγματικών αξιών στον πολιτισμό μας δημιουργεί την ανάγκη αναζήτησης νέων, ώστε ο πολιτισμός μας να αποκτήσει όλα τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ώστε να ονομάζεται Πολιτισμός. Για τον λόγο αυτό εδώ και αρκετό καιρό, από το τέλος του προηγούμενου αιώνα για την ακρίβεια, έχει ξεκινήσει μια συζήτηση για τις αρχές, τις αξίες και τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ο πολιτισμός που θα αντικαταστήσει τον μετά-νεωτερικό πολιτισμό.

Οι περισσότερες από αυτές θεωρούν ότι ένα νέο κοινωνικό Παράδειγμα είναι αναγκαίο να εμφανιστεί, ώστε οι αξίες και τα χαρακτηριστικά της νεωτερικής και μετά-νεωτερικής κοινωνίας να αμφισβητηθούν στο σύνολό τους

³ Δες «ρηχή» και «βαθεία» οικολογία στο A. Heywood,(2007), *Πολιτικές ιδεολογίες*, Επίκεντρο, Αθήνα, σ. 475

⁴ Αντικείμενο της κατανάλωσης είναι τόσο τα υλικά αγαθά όσο και δραστηριότητες, όπως π.χ. οι υπηρεσίες, ενώ στην σύγχρονη κοινωνία συναντάμε και κατανάλωση άυλων προϊόντων όπως εικόνες ή μηνύματα που χρησιμοποιεί η διαφήμιση και το διαδίκτυο.

⁵ Δεμερτζής Ν. Περεζούς Κ. (2010) «Ο Ζίγκουντ Μπάουμαν και η Διφορούμενη Νεωτερικότητα» στο Σωκράτης Κονιόρδος (επιμ) *Κοινωνική Σκέψη και Νεωτερικότητα*, Gutenberg, Αθήνα, σ. 351

και στην θέση τους νέες να εμφανιστούν. Κύρια αιχμή αυτής της προσπάθειας είναι η ύπαρξη του περιβαλλοντικού προβλήματος και η αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής κρίσης που επίκειται⁶.

Οι περισσότερες, αν όχι όλες οι ριζοσπαστικές προτάσεις για την νέα εποχή περιλαμβάνουν, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο και την έννοια της *Επιμέλειας του Εαυτού*'. Η έννοια αυτή για πρώτη φορά εμφανίστηκε στην φιλοσοφία στον διάλογο του Πλάτωνα (428 – 347) *Αλκιβιάδης*. Εκεί ο ιστορικός Αλκιβιάδης εκφράζει την επιθυμία του να διοικήσει την Αθήνα ώστε να προσφέρει στους συμπολίτες του. Στο σημείο αυτό επεμβαίνει ο Σωκράτης και μετά από μια ανταλλαγή λόγων του λέγει ότι για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της επιθυμίας του πρέπει να μάθει να επιμελείται τον Εαυτό του.⁷

Τον όρο επανεμφάνισε ο Michel Paul Foucault (1926 - 1984) ο οποίος στον τρίτο τόμο του έργου του *Ιστορία της σεξουαλικότητας*⁸ διαβάζει και εξετάζει Τεχνικές και Πρακτικές αρχαίων Ελλήνων και Ρωμαίων Φιλοσόφων που έχουν

να κάνουν με την *Επιμέλεια του Εαυτού*. «Επιμέλεια Εαυτού», είναι ο όρος με τον οποίο είναι γνωστός ο τρόπος της Ζωής που προτείνουν οι συγκεκριμένοι Φιλόσοφοι της αρχαίας Ελλάδας αλλά και της Ρώμης, από τον Πλάτωνα, τον Επίκουρο (341 – 270), τον Επίκτητο (50 – 138), τους κυνικούς, τους Στωϊκούς και Σκεπτικιστές, τον Σενέκα (4 – 65), τον Μάρκο Αυρήλιο (121 – 180) αλλά και άλλους νεώτερους όπως ο Leon Battista Alberti (1404 – 1472), ο Niccolò di Bernardo dei Machiavelli (1469 – 1527), ο Arthur Schopenhauer (1788 - 1860) ή ο Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844 - 1900)⁹.

Ο Foucault συνδέει τον τρόπο αυτό και τις Πρακτικές και τις Τεχνικές που προτείνουν οι Φιλόσοφοι εκείνοι, με την *Πνευματικότητα* και με την καλή Ζωή. Οι συγκεκριμένες πρακτικές δυναμώνουν το άτομο και το βοηθούν να αντιμετωπίσει με κουράγιο και δύναμη τις δυσκολίες της Ζωής. Αυτές τις Πρακτικές τις ονομάζει ο Foucault *Πνευματικότητα* χωρίς να λέει καθαρά τι εννοεί με αυτόν τον όρο.

Εμείς όμως ως Τέκτονες ασκούμε την Τεκτονική τέχνη και για τον λόγο αυτό ένα ερώτημα ξεπηδά. Είναι ή μπορεί να γίνει η Τεκτονική τέχνη μια σύγχρονη *Τέχνη του βίου* ώστε να μπορούμε να πούμε ότι ο Τέκτονας επιμελείται τον Εαυτό του;

⁶ Γ. Μπουσούτας – Θανάσουλαι (2018), *Μετά Τεκτονισμό*, Αττικός Αστήρ αρ 21, Αθήνα, σ.151.

⁷ Πλάτων (2001), *Αλκιβιάδης*, Πόλις, Αθήνα.

⁸ Μ Foucault (2013) *Ιστορία της σεξουαλικότητας : Η επιμέλεια του εαυτού*, Πλέθρον, Αθήνα

⁹ Θ Τάσης ο. π. σ 185-254

Είναι γεγονός ότι η Τεκτονική είναι ένα ιδιόμορφο σύστημα ηθικής το οποίο περιλαμβάνει συμβολισμούς και αλληγορίες για να παρουσιάσει τις αρχές και τις αξίες που αυτό έχει.¹⁰ Η Τεκτονική όμως ως σύστημα ηθικής δεν προτείνει συγκεκριμένες τεχνικές για την απόκτηση των ηθικών αυτών αρχών από τον Τέκτονα ούτε τον υποχρεώνει με κάποιον τρόπο να εφαρμόζει στην καθημερινότητά του την ηθική αυτή.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει σε άλλες μελέτες μας, οι αρχές και οι αξίες που η Τεκτονική, στην σύγχρονη μορφή της - την Τεκτονική των Μεγάλων Στοών, προτείνει είναι αυτές της αστικής κοινωνίας όπως αυτή εμφανίστηκε και εφαρμόστηκε στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης.¹¹

Οι αρχές αυτές (της εργασίας, της οικογένειας, των κρατικών θεσμών, της θρησκείας κλπ) είδαμε ότι δεν αποτελούν για τις σύγχρονες κοινωνίες πρότυπα, πολύ περισσότερο αξίες. Ο σύγχρονος Δυτικός Πολιτισμός διέπεται πλέον από άλλα πρότυπα και αξίες που μπορεί να αμφισβητούνται μεν, ποτέ όμως δεν θα δημιουργηθούν συνθήκες τέτοιες ώστε οι κοινωνίες να επιστρέψουν σε μια νεωτερική κατάσταση.

Εκτός από αυτά, οι δομές που ο Τεκτονισμός των Μεγάλων Στοών έχει δεν βοηθούν τον νέο Τέκτονα στην άσκηση της *Επιμέλειας του Εαυτού*. Ο σύγχρονος νέος άνθρωπος έρχεται αντιμέτωπος με την καθημερινή εντατική εργασία, η οποία μπορεί να είναι κατά διαστήματα μακριά από τον συνήθη τόπο διαμονής του. Η συμμετοχή στις εργασίες της Στοάς δεν είναι εύκολη πάντα, όταν μάλιστα ο ατομικός ελεύθερος χρόνος έχει πολύ περιοριστεί και οι οικογενειακές υποχρεώσεις έχουν αυξηθεί, με την πλήρη ένταξη τη γυναίκας στην αγορά εργασίας. Η ανάγκη αναζήτησης νέων μορφών τεκτονικών εργασιών, με την χρήση του διαδικτύου ή νέων μορφών τεχνολογίας, είναι αναγκαία.

Όλα αυτά όμως είναι μέτρα που μπορούν να αποδώσουν στο άμεσο μέλλον και όχι στο απώτερο. Η αλλαγή νοοτροπίας, στάσης και καθημερινής συμπεριφοράς είναι αναγκαία για να δημιουργηθούν προϋποθέσεις *Επιμέλειας του Εαυτού* στον παγκοσμιοποιημένο τέκτονα-άνθρωπο. Η αναζήτηση νέου *Παραδείγματος*, κυρίως μέσα από το περιβαλλοντικό πρόβλημα και την οικοδόμηση μιας οικονομίας αντί-αναπτυξιακής, γίνεται όλο και περισσότερο αιχμή του δόρατος για την δημιουργία μια νέας κοινωνίας με αξίες που δεν θα είναι ανθρωποκεντρικές, αλλά θα περιλαμβάνουν όλες τις μορφές ζωής και κυρίως μια διαφορετική θέση στην δημιουργία του ίδιου του Ανθρώπου.

Αν η Τεκτονική παραμείνει όπως είναι σήμερα, προβάλλοντας πρότυπα του 18^{ου} ή του 20^{ου} αιώνα δεν έχει να προσφέρει τίποτε στην *Επιμέλεια του Εαυτού* στον σύγχρονο άνθρωπο. Δεν αρκούν πλέον οι γενικόλογες αρχές και

¹⁰ ΕΜΣΤΕ (2012) *Τυπικό Αμίλης*, σ. 89

¹¹ Γ. Μπουσούτας – Θανάσουλας (2018) ο. π.

αξίες, ούτε η επανάπαυση στην καλή θέληση του καθενός για την εφαρμογή τους. Είναι επιτακτική η ανάγκη δημιουργίας νέων κανόνων συμπεριφοράς τόσο ως προς τον Εαυτό, όσο και ως προς τον συνάνθρωπο και την Δημιουργία.

Χαρακτηριστικό αναγκαίο των νέων αυτών κανόνων είναι να περιλαμβάνουν την ταπεινοφροσύνη, την ισότητα όλων των έμβιων και άβιων ειδών και τον σεβασμό στους Νόμους της Φύσης, ώστε αυτοί να μην παραβιάζονται, τουλάχιστον εσκεμμένα.

Αν η Τεκτονική μπει πρωτοπόρος σε αυτή την προσπάθεια τότε θα καταστεί μια *Τέχνη Επιμέλειας του Εαυτού*. Διαφορετικά θα πάψει να υπάρχει ή θα γίνει γραφική.

Βιβλιογραφία.

- Ν. Δεμερτζής, Κ Περεζούς, (2010) «Ο Ζίγκουντ Μπάουμαν και η Διφορούμενη Νεωτερικότητα» στο Σωκράτης Κονιόρδος (επιμ) *Κοινωνική Σκέψη και Νεωτερικότητα*, Gutenberg, Αθήνα.
- ΕΜΣΤΕ (2012) *Τυπικό Αμίλης*.
- Γ. Μπουσούτας – Θανάσουλας (2018), *Μετά Τεκτονισμός – Η Τεκτονική τον 21^ο αιώνα*, Αττικός Αστήρ αρ 21, Αθήνα.
- Πλάτων (2001), *Αλκιβιάδης*, Πόλις, Αθήνα
- Θ. Τάσης (2017) *Η επιμέλεια Εαυτού στην εικονιστική κοινωνία*, Αρμός, Αθήνα.
- Α. Heywood, (2007), *Πολιτικές ιδεολογίες*, Επίκεντρο, Αθήνα.
- Μ Foucault (2013) *Ιστορία της σεξουαλικότητας : Η επιμέλεια του εαυτού*, Πλέθρον, Αθήνα